

současná éra české opery IV

VI. ABY SE VĚDĚLO

Václav Morys

Josef Herman

Tenorista ostravské opery Václav Morys obhájí v dobách pěveckých specializací dávnou tradici pěvců, kteří pro potřeby svého divadla neváhají zazpívat cokoli. A světe, div se, všechno na přijatelné úrovni: sice ne srovnatelné se specialisty, jaké dnes zvláště na obtížné role vyžadujeme, ale tak dobře, že žádné inscenaci neuškodí, naopak většinou výrazně pomohl.

Vůbec lze osobnost Václava Moryse jen těžko vtěsnat do obvyklých škatulek a kategorií. Typický dělník souboru, zároveň jedna z jeho nejvýraznějších postav, dostává i náročné hlavní role a vlastně je svým způsobem hvězda – však komu z „oblasti“ se podaří získat hlavní nominaci na Cenu Thálie za operetní roli? Morys ji získal v roce 2003 za vskutku famózní provedení Sou-Chonga v Lehárově Zemi úsměvů, k níž se ještě vrátíme – prohrál ve „finále“ jen s Jiřím Kornem z megahitu Bídníci. A tak si hned v úvodu neodpustím rozvést, co jsem v jiných portrétech jen na okraj a na konci textu připomínal: pro ostravské divadlo je Morys provozním zaměstnancem, o němž na stránkách divadla nenajdete sebestaňší informace! Přitom divadlo by mělo z těch, co opravdu umějí a je na ně vidět, cíleně vytvářet „hvězdy“! Prý neodevzdal životopis, což je výmluva prvníčka, proč nenapsal domácí úkol. Ne že bych se s ním v českých operách setkal poprvé. Nikde rozhovor, ani kolem Ceny Thálie ne! Jenže sám Morys nedbá o publicitu, i na internetu aby o pěvci ty nejmenší informace pohledal a pěvce ani nenapadne zřídit si webovou prezentaci. Ostatně proč by také, je usazený v Ostravě, nepočítá s větší kariérou mimo své divadlo a zřejmě se cítí především oním dělníkem jeviště.

Uvedené zřejmě odráží i neobvyklý vstup Václava Moryse do uměleckého oboru. Narodil se 26. března 1958, coby dítě chodil do Lidové školy umění a rád zpíval, leč chtěl se stát lesníkem. Když ho nevzali na příslušnou školu, vyučil se truhlářem. V roce 1981 nastoupil do externího sboru opavské opery jako elév, až poté studoval soukromě zpěv u brněnské profesorky Libuše Lesmanové-Noskové a v Opavě mu záhy, čtyřnáctiletému, sem tam přidělili pověstný „štěk“: poprvé v operetách Čardášová princezna (1982) a Tulák (1983), malé role však překvapivě hostoval od počátku roku 1987 také v ostravské opeře (Pasekáři, Modrovous), aby ho od podzimu téhož roku angažovali rovnou do hodně dobrého souboru brněnské zpěvohry! Za dvě sezony tu nastudoval devět komedií, začal v Caesarovi V+W (říjen 1987) čurdou Druhého senátora, loučil se tu už podstatnou rolí Evžena Bzikavky v muzikálu Jindřicha Brabce a Petra Markova Zvonokosy (duben 1989). A hlavně se tu dočkal první opravdu velké role: Parise v Offenbachově Krásné Heleně (říjen 1988, v Ostravě ji zopakoval 2001)! Od sezony 1989/90 už byl členem ostravské operety a začínal zase Čardášovou princeznou – jenže už na své parketě, v roli bonvivána Boniho (září 1989). Čím dál častěji odskakoval zpívat do zdejší opery, až ty odskoky nabyly podobu normálního angažmá od minulé sezony. Měl ovšem v ostravské operetě dobrý příklad propojení operety s operou v Miroslavu Urbánkovi, s nímž má společného víc, jak ještě uvidíme. Shrnuto a podtrženo: Václav Morys se k divadlu dostal jako kandrdas a vyučil se přímo na jevišti!

Václav Morys se tedy na žádný obor nespécializuje, v rámci docela pěkných přirozených možností svého lyrického tenoru prostě odzpívá všechno, co je třeba. Má za sebou převážně v Ostravě (a trochu v Brně a Opavě, všechny dále sledo-

vané jsou z Ostravy) přes 170 premiér! Už z toho je zřejmá frekvence, s níž ho v divadle obsazují, a je samozřejmé, že stylově skoro doslova od Bacha po Vlacha: zpívá operetní klasiku, operetky meziválečné doby, klasické muzikály, domácí novinky, hry se zpěvy a hry V+W s podstatným dílem činoherním, klasické opery české i světové, Janáčka, operní novinky pro děti i dospělé, operní repertoár 20. století a dalo by se pokračovat. Takovou šíří záběru jsme v našem cyklu portrétů nezaznamenali a troufám si předvídat, že už nezaznamenanáme. Převáděno do rolí, najdeme v Morysově repertoáru Fredyho z My Fair Lady, Kornelia Hackela z Hello, Dolly!, zamilovaného Vojtěcha z Trojanova zpracování Tylovy Paní Marjánky, matky pluku, mozartovské postavy (Monostatos z Kouzelné flétny, Don Basilio z Figarovy svatby, dokonce Belmonte z Únosu ze serailu), Hraběte Almagivu z Rossiniho Lazebníka sevilského, Lodníka z Wagnerova Bludného Holanďana, Dancaira z Carmen, Gora z Madame Butterfly, Triqueta z Evžena Oněgina, ze Smetanových postav Vítka z Dalibora, Michálka z Čertovy stěny, z Janáčka pak Rečtora z Příhod lišky Bystroušky, Kudrjáše z Káti Kabanové a posléze zmíníme další. Nahlédnuto ještě jinak, v soupisu rolí ho nacházíme na prvních i posledních místech, zpívá prostě hauptky i čurdy podle potřeby repertoáru. A mám dojem, že bez reptání.

Díky vrozeným dispozicím a zřejmě účelnému nedlouhému studiu si Morys uchovává charakteristický hlas, téžbr tak trochu lidového moravského zpěváka s přirozenou, vždycky pečlivou a výtečně srozumitelnou dikcí, otevřenými vokály. Ideální právě do operety. Protože je lyrický, nepříliš objemný, rovný a přímočarý, pro prvooborové role mu schází efekt a větší barevnost. Nicméně je nezaměnitelný a spolehlivý. Morysův pěvecký projev se prakticky nemění, je svým způsobem univerzální a, jak už řečeno, vedle výhod to přináší i jisté omezení možností v době, která vyznává absolutní specializaci. Jen výraz je proměnlivý, v operetách i v operách, protože pěvec přesně ví, o čem zpívá, reaguje na situace a na partnery. I ten je ovšem zpravidla jaksi zcivilněný, Morys nikdy nepustí prožitek z racionálního dohledu.

Doma je proto Václav Morys v operetě, a to v mladokomickém oboru. Kdyby se někdy sestavoval vzorový operetní soubor, Morys by v něm v uvedené pozici dominoval, i když je schopen, jak uvidíme, až neuvěřitelných přesahů. Také jeho herecké dispozice vyrůstají z mladokomických operetních rolí a je zřejmé, že se poučil nejspíš v brněnské zpěvohře od mistrů operety typu Františka Zachárníka či Antonína Julínka, kteří předávali své zkušenosti, jak je načerpali od svých učitelů pamatujících ještě meziválečné zlaté operetní časy. Morys je prostě naturščik, ovšem bystrý a učenlivý, který na tradiční operetní řemeslo přirozenými pohybovými a gestickými dispozicemi bohatě stačí, a dokonce je dokáže rozvíjet. Z operetní školy života si odnesl rozhodně víc než leckterý absolvent zdejších renomovaných učilišť. Na každou postavu jde jednoduchou metodou, přímočarým ztělesněním jakoby živého člověka, tedy v zásadě v rámci dané stylizace popisně. Jenže má přirozený cit pro různé dramatické charakterity, které umí přirozeně rozlišit. Nejlépe mu jdou prosté postavy z masa a krve, jak se říká, postavy vznešené nebo abstraktní svým přirozeným projevem umí vhodně srazit z piedestalu. A přidat jim humor, suchý, věcný. Řečeno činoherní hantýrkou, Morys je ideální interpret charakterních rolí všeho druhu.

Ostravský operetní soubor, do něhož koncem 80. let Morys přišel, však právě začínal uvadat, nejstarší generace rychle odcházela a starší ztrácela síly. Václav Morys se tak stal jednou z hlavních sil souboru a v polovině 90. let začal přebírat role prvního oboru. První takovou byl hrabě Danilo z Le-

Václav Morys

hárový Veselé vdovy (1994), v níž se pěvecké nároky prvního oboru lomí potřebou přirozeného komediálního hereckého projevu. Ideální spojení všech zmíněných Morysových schopností, jedna z jeho parádních rolí, v níž prolul osobitost s tradičními operetními postupy. Ze stejného těsta je hrabě Bolo z Polské krve Oskara Nedbala (1997) či Boni z Kálmánovy Čardášové princezny (1998). Orfeus z Offenbachovy operety Orfeus v podsvětí (1995) Morys dovedl na okraj operetní grotesky. Nejvíce ohromil čínským princem Sou-Chongem v operetě Franze Lehára Země úsměvů (2003), právem nominovaným na Cenu Thálie: z jeho prince číší směsice vznešenosti, smutku a jakési orientální až krutosti, opět nepřehrává, ale ani se od postavy nedistančuje, a s náročným partem se vyrovnal znamenitě.

V dlouhé řadě operních rolí převládají menší a vedlejší. Nejmenší se Morys uplatňuje ve verdiovském a vůbec italském repertoáru, pro který jeho hlasové dispozice nejsou ideální – i když jeho Doktor Cajus z Verdiho Falstaffa (2011) byl parádním spojením situační komiky a výrazově interpretovaného partu, ovšem není to typická verdiovská postava. Morys se zkrátka nemůže a, myslím, ani nechce exhibovat pěveckou ekvilibristikou a mohutným hlasem, zato dokáže i z operních rolí vystavět uvěřitelné originální lidské bytosti. V tomto smyslu je výtečným „figurkářem“, jemuž nejmenší plocha stačí k přesné výrazné kreaci, jakou nelze přehlédnout. Zvláště účinné se takové roličky ukázaly v emocionálně silných operách, v nichž věcností tvoří žádoucí protipól emocionálních rozervancům, např. jako Schmid v Massenetovu Wertherovi (2010).

Stejně však jde i na postavy, v nichž dostane větší prostor. Do role Vaška v Prodané nevěstě (1997) promítl operetu, a proč ne, part jeho hlasu vyhovuje a Morys postavu charakterizoval jako ještě nedospělého rozpustilého zvidavého kluka. Blízké jsou mu charakterní role v operách Leoše Janáčka, vedle zmíněných menších ohromil jednou z největších, a sice Števu v Její pastorkyni (2004): pěvecký part zvládl

dobře, byť zase jaksi univerzálně, ale o to přesněji vykreslil furiantského frajera, kterého nijak nelitoval. Vůbec Morys zpravidla udržuje jistou distanci od postavy a někdy se netají postojem k ní. Parádní mikroportrét stvořil z Hauka Šendorfa byť v jen koncertním provedení Věci Makropulos (2012). Originálně zživotnil také Nemorina v Donizettiho Nápoji lásky (2004), jakkoli ryze pěvecky v ní zase nemůže konkurovat specialistům.

Morys také pravidelně hraje v různých titulech určených pro děti, z ostravské produkce nevynechal snad jediný. Nezapočetelnou Morysovou rolí je Brouček z původní opery pro děti z pera ostravského dirigenta a skladatele Ladislava Matějky Broučci (1995): postavu sehrál s odzbrojující upřímností, se srdcem na dlani, líbezně, ale ani tady nezapomněl na humor, zcivlnění a se zdravou skepsí nahlížel stále dokola mentorované příkázání „buď hodný, Broučku“ – jeho Brouček byl trochu rošťák.

Václav Morys je ovšem nejen dobrým pěvcem, ale umí věrohodně zahrát i činoherní pasáže, charakterizovat postavu potřebnými pohyby a gesty, mluvit dialogy nikoli „zpěvavě“, jak je u operetních pěvců u nás stále ještě častým zvykem, ale přirozenou dikcí po smyslu věcném i výrazovém. Nemohly ho proto minout postavy z pomezí činohry a operního, operetního a muzikálového zpívání. Jednou z prvních ložených byl Celestin z Mam'zelle Nitouche (1996 a 2010), ale také postavy z tzv. českých operetek, např. hajný Štětivec z populární operety Jára Beneše Na tý louce zelený (2002).

Odtud je krůček ke zvláštnímu, ryze českému fenoménu her Osvobozeného divadla, kterých se od 50. let minulého století programově zmocnily operetní soubory. Ústředním problémem těchto nastudování se samozřejmě staly postavy, které si Voskovec s Werichem psali pro sebe, v nichž improvizovali v tzv. forbinách. Často se obsazují činoherci, kteří však mívají manko zase ve zpěvu. Václav Morys si tuto zvláštní kategorii postav vyzkoušel Bulvou ze hry Caesar (1994), když Papula hrál Miroslav Urbánek. Na bývalé role Voskovce a Wericha šli oba operetně, nikoli ve stylu Osvobozeného divadla, napodobovali a trochu nechtěně parodovali slavné vzory, nicméně oba s přehledem vedli kontextuální dialogy, věcně disputovali, pointovali repliky. Morys uplatnil přirozený plebejský skepticismus a byl zkušenějšímu Urbánkovi rovnocenným partnerem. Dokonce si záhy zahrál Werichovu proslulou a vlastně „mistrovskou“ roli vodníka Čochtana v Divotvorném hrnci (1996).

Tytéž dispozice uplatnil Morys v muzikálech, klasických či swingových, jaké jsou v centru zájmu ostravského souboru. Na prvním místě zmíníme postavu Jerryho alias Dafné ze Sugar (muzikálový přepis filmu Někdo to rád horké, 1997), z klasického muzikálu pak roli Cosmo Browna v české premiéře slavného swingového muzikálu Zpívání v dešti (1999), stylově ještě odstředivější byla role Bely Zenglera v další české premiéře Gershwinova muzikálu Crazy For You (2001). Nejvíce „crazy“ postavu ovšem sehrál v další české premiéře Gershwinova bláznivého muzikálu Pardon My English s případným podtitulem T(t)o je blázelec! (2011) – jeho komisař Bauer je rodem v americké filmové grotesce!

Václav Morys je originální umělecká osobnost, neznám v našich poměrech nikoho s podobným osudem, repertoárem, dispozicemi. Pokud dobře počítám, letos by mohl oslavit třicet let od vstupu na jeviště, kdyby o to stál. Odhaduji, že on se raději dívá dopředu a žije přítomností. Marketingová příležitost by to však byla a nemělo by ji přehlédnout hlavně NDM Ostrava, jemuž pěvec odvedl, a jistě ještě odvede, hromadu hodně dobré práce. ■